

Perspektívy budúceho rozšírenia EÚ

Šmihula, D.*

ŠMIHULA, D.: Perspektívy budúceho rozšírenia EÚ. Právny obzor, 107, 2024, č. 2, s. 152 – 169. <https://doi.org/10.31577/pravnyobzor.2024.2.05>

Perspectives of Potential EU-enlargements. There are 3 methods how to enlarge the EU: a) accession of a new member state, b) member state expansion scenario and c) incorporation of special member state territories (Overseas countries and territories, special cases and territories beyond an effective control of member states). A current enlargement EU agenda consists of 8 candidate countries and 2 applicants. We can imagine in a predictable future an integration of three Dutch islands in Caribbean which are now integral parts of Netherlands (Bonaire, Saba and Sint Eustatius). There are also legal preconditions for an integration of Northern Ireland after potential Irish re-unification. Serious discussions on a joining to EU are being held in Greenland and Faroe islands. Considering opinion polls in the UK and in Iceland we cannot exclude that in a predictable future these countries might again apply for the EU-membership. Other future EU enlargements are now only hypothetical and not very probable.

Key words: EU-enlargement, European Union, candidate countries, EU Overseas countries and territories

Úvod

Európska únia (resp. jej predchodcovia ako Európske spoločenstvá)¹ zažila niekoľko rozšírení: 1973, 1981, 1986, 1990, 1995, 2004, 2007, 2013 a 2014.² Osobitne poslednými rozšíreniami napomohla sociálno-ekonomickému vzostupu viacerých postsocialistických krajín.³

Rozširovanie EÚ je však veľmi zložitý fenomén, ktorý nemožno v žiadnom prípade označiť za triumfálny „jednosmerný proces“. Nezaznamenal len zisky, ale aj straty: Alžírsko (1962), Grónsko a Saint Pierre a Miquelon (1985), Svätý Bartolomej (2012) a Spojené kráľovstvo a Gibraltár v roku 2020. Boli sme svedkami aj pokusov o rozšírenie, ktoré zlyhali: Island (2015), Nórsko (1962, 1967, 1992) a Švajčiarsko (1992). A to vynechávame celú komplexnú otázku pridružených zámorských krajín a území podľa čl. 198 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, ktoré majú osobitné (štátnopolitické) vzťahy s niektorou členskou krajinou EÚ⁴ a ktorých zoznam sa mení v závislosti od politického vývoja.⁵

1. Podmienky vstupu do EÚ

Spôsobilosť uchádzať sa o členstvo v Európskej únii je daná súborom viacerých kritérií. Z článku 49 Zmluvy o Európskej únii možno vydedukovať niekoľko základných požiadaviek:

* Doc. JUDr. MUDr. Daniel Šmihula, PhD. Dr. iur., Katedra politológie, Trenčianska univerzita A. Dubčeka v Trenčíne.

¹ Článok zodpovedá situácii v polovici decembra 2023.

² TICHÝ, L., ARNOLD, R., ZEMÁNEK, J., KRÁL, R., DUMBROVSKÝ, T. (2014) *Evropské právo*. Fact Sheets on the European Union : The Enlargement of the Union, 2023, s. 12 – 14

³ BILDT, C. (2023): *The Promise and Peril of EU Expansion*, s. 1.

⁴ Uvádžajú sa Dánsko, Francúzsko, Holandsko a do roku 2020 aj Spojené kráľovstvo.

⁵ Zjednodušene povedané, sú to malé územia, niekdajšie kolónie, ktoré zostali v štátnopolitickom zväzku s bývalou metropolou vo forme tzv. modernej únie.

- a) Európsky charakter uchádzajúceho sa štátu.
- b) Rešpektovanie hodnôt uvedených v článku 2.
- c) Podmienky prípustnosti schválené Európskou radou (zjednodušené: Kodanské kritériá).

„**Európskosť**“ nie je definovaná jednoznačne. Môžeme špekulovať, či je myslená geograficky alebo kultúrne. Vzhľadom na členstvo Cypru a na to, že bez väčších problémov boli ako súčasť EÚ akceptované aj odľahlé, tzv. najvzdialenejšie regióny⁶, ktoré sa nachádzajú v Afrike a Amerike, možno predpokladať, že toto kritérium bude skôr kultúrne. A vzhľadom na rôzne úvahy o možnom členstve Kapverdských ostrovov, Kanady, ktoré sa objavovali v nedávnej minulosti, a kandidátsky status Turecka, zrejme aj dostatočne flexibilné. Na druhej strane prihláška napr. Maroka (1987) bola odmietnutá.

Hodnoty v článku 2 ZEÚ vlastne definujú modernú západnú civilizáciu. Sú to hodnoty „... úcty k ľudskej dôstojnosti, slobody, demokracie, rovnosti, právneho štátu a rešpektovania ľudských práv vrátane práv osôb patriacich k menšinám.“

Kodanské kritériá určené deklaráciou Európskej rady z júna 1993⁷ možno rozdeliť na tri skupiny: politické, ekonomické, právno-administratívne:

- a) **Politické** ako: demokracia, ľudské práva, právny štát, rešpektovanie a ochrana menšín.
- b) **Ekonomické kritériá** ako: fungujúce trhové hospodárstvo s výrobcami, ktorí sú schopní vyrovnáť sa s konkurenčným tlakom a trhovými silami v rámci Únie, schopnosť splniť eurokonvergenčné kritériá.
- c) **Právno-administratívne**: prijatie legislatívy, ktorá zosilňuje vnútroštátne právo, zákony so súborom európskeho práva vytvoreného počas existencie EÚ/EHS, známeho ako *acquis communautaire*. Pri príprave na každé prijatie je *acquis* rozdelené do samostatných kapitol (30 – 35), z ktorých každá sa zaoberá rôznymi oblasťami politiky, ekonomiky a pod. To vyžaduje aj primerané administratívne kapacity.

Treba však uviesť, že splnenie podmienok spôsobilosti uchádzať sa o členstvo v EÚ je len začiatok dlhého a náročného procesu.

Dnes sme však v situácii, keď sa viac zohľadňujú „geopolitické“ (strategické) faktory ako v minulosti. To naznačuje určitú možnú toleranciu pri aplikácii kritérií na vstup.⁸ Znamená to, že rozširovanie sa teraz považuje za súčasť boja medzi západnými, ruskými a čínskymi vplyvmi. Rozšírenie by tak malo slúžiť ako faktor stabilizujúci regióny západného Balkánu a východnej Európy na konsolidáciu miestnych demokracií a obmedzenie ruských a čínskych aktivít.⁹

⁶ Najvzdialenejšie regióny sú súčasťou EÚ napriek tomu, že sa nenachádzajú na európskej pôde. Sú to zámorské súčasti (bývalé kolónie) členských štátov. Aktuálne je ich 9. Portugalské: Azory, Madeira. Španielske: Kanárske ostrovy. Francúzske: Francúzska Guyana, Guadeloupe, Martinik, Saint Martin, Mayotte, Réunion.

⁷ KREJČÍ, O. (2015) *Mezinárodní politika*, s. 254.

⁸ MATTHIJS, M., MEUNIER, S. (2023) *Europe's Geoeconomic Revolution*. s. 1.

⁹ ZYLM, W. (2023) Hungary's Szijarto Challenges EU's Fast-Track Accession for Ukraine., European Parliament recommendation of 23 November 2022 ... (2022) to the Council, the Commission and the Vice-President of the Commission / High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy concerning the new EU strategy for enlargement (2022/2064(INI)).

2. Reforma EÚ ako podmienka rozšírenia

Ďalšia vlna rozšírenia by dramaticky zvýšila počet členských krajín a znamenala by vstup krajín aj výrazne chudobnejších, než je súčasný priemer EÚ. Bude to teda vyžadovať reformu inštitúcií aj financovania EÚ.¹⁰

Reforma inštitúcií: Minimálnou požiadavkou je redukcia alebo odstránenie prípadov tzv. jednomyseľného hlasovania. EÚ s 27 členskými štátmi má vážne problémy už teraz. EÚ s 34 – 37 členmi bude jednoducho permanentne blokovaná.¹¹ Tento problém sa musí vyriešiť ešte pred ďalším rozšírením. Je potrebné zodpovedať aj otázky týkajúce sa počtu komisárov, členov Európskeho parlamentu, podmienenosti výhod EÚ, schopnosti presadzovať základné princípy EÚ (napríklad: právny štát) atď. Na druhej strane je zrejme, že napr. rozšírenie o 1 – 2 menšie alebo rozvinuté krajiny by nemuseli znamenať nejaký závažný problém.¹² No rozšírenie o 8 – 10 aj viac krajín a území už ním je.

Zmena financovania: EÚ nevyhnutne potrebuje nájsť dodatočné finančné zdroje na podporu nových členských štátov, ktoré budú až na výnimky relatívne chudobné a dokonca zdevastované krajiny. Rozpočet tak musí byť výrazne vyšší než dnešných 1,0 – 1,4 % HDP celej Únie.¹³ Ak by do Únie malo vstúpiť 9 krajín zo súčasnej aktuálnej agendy rozšírenia, výdavky by stúpili o 21 % na 1 470 miliárd eur, čo by sa týkalo predovšetkým kohéznej a poľnohospodárskej politiky.¹⁴ Ako s orientačným dátumom realizácie vnútorných reforiem, ktoré by mali umožniť rozšírenie, sa operuje s rokom 2030.

3. Rozšírenia EÚ/Európskych spoločenstiev v minulosti

Podrobnejšia tabuľka rozširovania EÚ/EHS a tiež „exitov“ z nej ukáže, že tento proces nie je taký priamočiary, ako sa niekedy uvádza. Nedá sa zjednodušiť na populárne vlny rozširovania a jeden „brexit“. Popiera aj predstavu, že jedinou cestou, ako sa „dostať do EÚ“, je stať sa kandidátskym a následne členským štátom.

Tabuľka 1: Predchádzajúce rozširovania a zmenšovania EÚ/EHS

Rok	Nové členské štáty a územia	Odchody z EÚ
1957	Belgicko, Francúzsko, Nemecko, Taliansko, Luxembursko, Holandsko (vrátane niektorých ich zámorských území)	
1962		Alžírsko – po oddelení od Francúzska opustilo aj EHS.
1973	Spojené kráľovstvo (vrátane Gibraltáru), Írsko, Dánsko (vrátane Grónska)	

¹⁰ Veľmi komplexná otázka vnútornej reformy EÚ nie je predmetom tohto článku.

¹¹ BILDT, C. (2023) *The Promise and Peril of EU Expansion*. s. 3.

¹² BILDT, C. (2023) *The Promise and Peril of EU Expansion*. s. 7.

¹³ BILDT, C. (2023) *The Promise and Peril of EU Expansion*. s.7.

¹⁴ O'CARROLL, L. (2023) *Adding nine countries to EU to cost existing members more than €250bn*.

1981	Grécko	
1985		<i>Grónsko zmenilo status z Najvzdialenejšieho regiónu na jednu zo Zámorských krajín a území</i>
1985		<i>Saint Pierre and Miquelon zmenilo status z Najvzdialenejšieho regiónu na jednu zo Zámorských krajín a území</i>
1986	Portugalsko, Španielsko	
1990	<i>Krajiny bývalej NDR</i>	
1995	Rakúsko, Fínsko, Švédsko	
2004	Cyprus, Česká republika, Estónsko, Maďarsko, Lotyšsko, Litva, Malta, Poľsko, Slovensko, Slovinsko	
2007	Bulharsko, Rumunsko	
2012		<i>Saint Barthélemy – zmenil status z Najvzdialenejšieho regiónu na jednu zo Zámorských krajín a území</i>
2013	Chorvátsko	
2014	<i>Mayotte – zmenil status zo Zámorskej krajiny a územia na Najvzdialenejší región.</i>	
2020		Spojené kráľovstvo, Gibraltár

Taktiež boli aj pokusy o rozšírenie, ktoré pre rôzne príčiny zlyhali: Island (2015), Nórsko (1962, 1967, 1992), Švajčiarsko (1992).

Ak by sme tieto úvahy rozšírili aj na nesuverénne územia, tak zistíme, že viaceré z nich sa v minulosti mohli stať súčasťou EÚ/EHS, ale pre rôzne príčiny sa tak nestalo: Faerské ostrovy, ostrov Clipperton, Britské suverénne základne na Cypre, Severný Cyprus (hoci ten formálne ako súčasť Cyperskej republiky je) a v podstate všetky Zámorské krajiny a územia členských štátov EÚ (aktuálne 13).¹⁵

4. Spôsoby rozšírenia EÚ

Historický prehľad rozšírení EÚ v minulosti ukázal, že vlastne existujú tri cesty, ako sa do EÚ dostať:

- Vstup do EÚ ako nový členský štát.
- Pripojenie sa k členskému štátu.
- Inkorporácia osobitného územia členského štátu (nateraz z EÚ vyňatého).

¹⁵ Poznáme aj územia, ktoré formálne v EÚ sú, ale majú špeciálny status s množstvom výnimiek: Helgoland, Alandské ostrovy, Ceuta a pod.

Posledné dva spôsoby vyvolávajú určité prekvapenie. Ale historicky sa vyskytli a sú právne možné.

Vstup do EÚ ako nový členský štát

Rozšírenie radov členských štátov o ďalší členský štát je najznámejší spôsob, ako „zväčšiť EÚ“. Mechanizmus je stanovený v čl. 49 ZEÚ. Po predchádzajúcich politických rokovaníach a obyčajne po niekoľkoročných skúsenostiach s nejakou formou pridružením na základe zmluvy o pridružení je prvým oficiálnym krokom **podanie prihlášky**, ktorá sa zašle Rade. Následne sa táto žiadosť oznámi Európskemu parlamentu a národným parlamentom.

Komisia preskúma pomery v krajine a vyjadrí sa k možnému **udeleniu kandidátskeho statusu**, o ktorom rozhoduje Európska rada.

Európska rada po vyjadrení Komisie, ktorá preskúmala pomery v danej krajine, a po udelení kandidátskeho statusu stanoví určité **podmienky začatia rokovaní**. Komisia opätovne preskúma pomery v krajine a určí, či sú splnené podmienky začatia rokovaní. Súhlas so **začatím rokovaní** dáva Rada.

Ak Rada súhlasí so začatím rokovaní, tieto v mene EÚ vedie Komisia. Cieľom rokovania je prispôbiť pomery v pristupujúcom štáte (Kodanské kritériá) tak, aby tento bol schopný byť plnoprávnym a funkčným členom EÚ. Týkajú sa jeho politických, ekonomických a sociálnych pomerov, administratívnych kapacít, právneho systému a jeho súladu s aktuálne platným právom EÚ. Tieto požiadavky sú usporiadané do tzv. kapitol (aktuálne 32 – 36) a len plné splnenie podmienok v nich obsiahnutých umožní vydať Komisii taký posudok, v ktorom odporučí členstvo kandidátskej krajiny.

O prihláške po skončení **negociácií rozhoduje Rada** na základe jednomyselnosti, a to po porade s Komisiou a po súhlase Európskeho parlamentu, ktorý sa uznáša väčšinou svojich poslancov. **Medzinárodná zmluva o vstupe do EÚ** sa formálne uzatvára medzi kandidátskym štátom a všetkými ostatnými členskými štátmi. (Zmluva po podpísaní musí byť následne ratifikovaná príslušnou procedúrou v kandidátskom štáte, tak aj vo všetkých členských štátoch.)

Pripojenie k členskému štátu

Pripojenie k členskému štátu a súčasne s tým aj vstup do EÚ sa vyskytol zatiaľ len raz. A to v roku 1990, keď sa k Spolkovej republike Nemecko pripojilo päť krajín bývalej NDR¹⁶ (a taktiež definitívne aj Západný Berlín, ktorý bol dlhodobo enklávou s osobitným statusom). Nešlo však o čisto nemeckú záležitosť. Nemecko na rozšírenie pôsobnosti práva EÚ aj na nové spolkové krajiny potrebovalo súhlas ostatných partnerov v EÚ.

Predběžný súhlas so zjednotením Nemecka a včlenením nových spolkových krajín do Európskych spoločenských zmlúv bol vyslovený na rokovaní Európskej rady 8. – 9. decem-

¹⁶ Brandenbursko, Durínsko, Meklenbursko-Predpomoransko, Sasko, Sasko-Anhaltsko.

bra 1989 v Štrasburgu.¹⁷ Ďalšie zasadanie Európskej rady 28. apríla 1990 v Dublini rozhodlo, že včlenenie územia bývalej NDR vstúpi do platnosti v momente pripojenia k SRN, a to bez akéhokoľvek rokovania a zmeny zmlúv. Východonemecké regióny sa mali stať automatickými prijímateľmi všetkej hospodárskej pomoci ako iné zaostávajúce európske oblasti (články I.5 a I.6 záverečnej deklarácie).¹⁸ K zjednoteniu Nemecka a súčasne k vstupu nových spolkových krajín do EÚ došlo 3. októbra 1990.

Tento príklad ukázal, že na takýto vstup do EÚ vlastne stačí len súhlas Európskej rady – ak existuje dostatočná politická vôľa a ochota členských štátov. „Nemecký model“ vstupu do EÚ je vlastne veľmi rýchly a bez zdĺhavého plnenia podmienok a vyjednávania. Môže byť pre viaceré regióny a dokonca samostatné štáty v niektorom momente veľmi atraktívny. A to vlastne aj za cenu rezignácie na vlastnú štátnosť.

Inkorporácia osobitného územia členského štátu (nateraz z EÚ vyňatého)

Môže ísť v zásade o tri možné situácie:

- Zmena štatútu a pripojenie Zámorského územia a krajiny EÚ.
- Zrušenie výnimky pre niektoré územie členského štátu.
- Obnova zvrchovanosti členského štátu nad územím, ktoré bolo dočasne z tejto zvrchovanosti vyňaté.

U nás zostalo prakticky nepovšimnuté, že k poslednému zväčšeniu EÚ došlo nie v roku 2013, keď sa členom EÚ stalo Chorvátsko, ale v roku 2014 – keď sa súčasťou EÚ stal francúzsky ostrov Mayotte (v Komorskom súostroví v Indickom oceáne). Ostrov Mayotte po vyhlásení nezávislosti Komorskej republiky v roku 1975 zostal pod francúzskou zvrchovanosťou v podobe francúzskeho zámorského spoločenstva. V roku 2011 bol však jeho status zmenený na francúzsky zámorský department. Na tomto základe vláda Francúzskej republiky v roku 2011 požiadala, aby v zmluvách o EÚ bol preradený z kategórie Zámorské krajiny a územia (podľa čl. 198 ZFEÚ) do kategórie Najvzdialenejšie regióny (podľa čl. 349 a 355 ZFEÚ). Európska rada o tom rozhodla na rokovaní 11. júla 2012,¹⁹ a to rozhodnutím, ktorého rozsah sa zmesil na jednu stranu formátu A4 – čo vynikne v porovnaní so stovkami strán tradičnej prístupovej zmluvy. Účinnosť tohto rozhodnutia nastala k 1. januáru 2014.

Takáto cesta je predstaviteľná pre všetkých **13 aktuálnych zámorských krajín a území EÚ** (spojených s Dánskom, Holandskom a Francúzskom).²⁰ Ich občania sú už aj ako dánski, holandskí a francúzski občania aj občanmi Európskej únie. Stačilo by na to len rozhodnutie rady podľa čl. 355 ods. 6 ZFEÚ:

¹⁷ Conclusions of the Strasbourg European Council: extract concerning the CEECs (8 and 9 December 1989).

¹⁸ The European Council Declaration: The European Community Welcomes German Unification, Reinforces guidelines of Internal and External Activities and Confirms Commitment to Political Union (Dublin, 28th April 1990).

¹⁹ European Council Decision of 11 July 2012 amending the status of Mayotte with regard to the European Union (2012/419/EU).

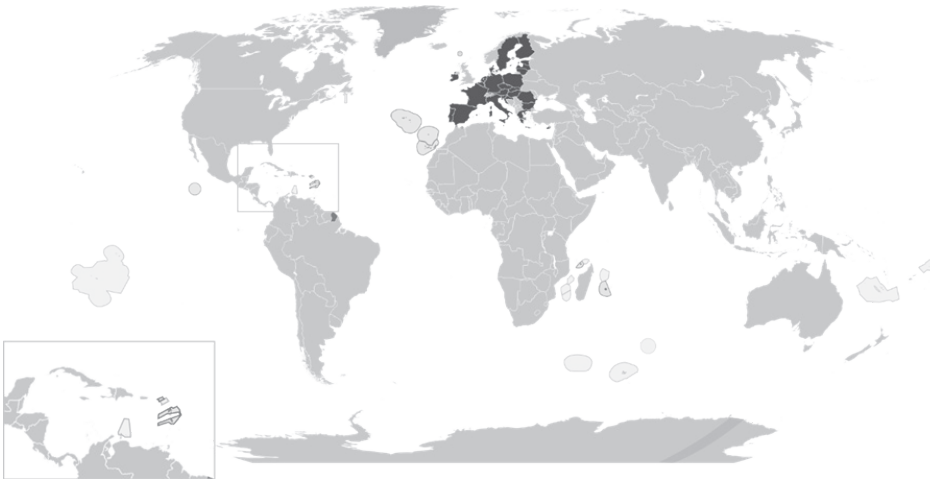
²⁰ Odchodom Spojeného kráľovstva v roku 2020 sa tento zoznam podstatne redukoval.

„Európska rada môže na základe iniciatívy dotknutého členského štátu prijať rozhodnutie, ktorým sa vo vzťahu k Únii mení a dopĺňa postavenie dánskej, francúzskej alebo holandskej krajiny alebo územia uvedených v odsekoch 1 a 2. Európska rada sa uznáva jednomyselne po porade s Komisiou.“

Druhou skupinou prípadov sú **ostatné územia pod zvrchovanosťou členských krajín EÚ** (v Európe aj mimo nej), ktoré nie sú súčasťou EÚ. A to predovšetkým Faerské ostrovy ako súčasť Dánskeho kráľovstva,²¹ ktoré výslovne vyčleňuje z EÚ čl. 355 ods. 5 pís. a) ZFEÚ.²² Zrejme by tiež na zmenu stačilo *ad hoc* rozhodnutie Európskej rady na základe čl. 48 ods. 6 – 7 ZEÚ o zjednodušených revízijských postupoch.

Treťou možnosťou je **plne integrovať do členskej krajiny EÚ územie**, ktoré bolo cudzou mocou vyňaté spod jej zvrchovanosti. Zrejme by taktiež stačilo rozhodnutie Európskej rady. Vieme si to predstaviť v prípade Severného Cypru, britských základní na Cypre (a hypoteticky v budúcnosti azda Kosova, Podnestrovska, Abcházie, Južného Osetska a okupovaných ukrajinských území).

Mapa č. 1: EÚ na mape sveta

- EÚ v Európe
- EÚ – Najvzdialenejšie regióny
- Zámorské krajiny a územia
- Špeciálne prípady podľa EÚ práva
- Ostatné špeciálne prípady

²¹ Odchodom Spojeného kráľovstva v roku 2020 vypadli z tejto kategórie ostrov Man a Normandské ostrovy.

²² Existuje aj kategória tzv. špeciálnych prípadov území (9), ktoré formálne v EÚ sú, ale uplatňuje sa v ich prípade množstvo výnimiek z práva EÚ, najmä v daňovej a colnej oblasti: Melilla, Ceuta, Alandské ostrovy, Neutrálna zóna OSN na Cypre, Livogno, Campione d’Italia, Büsingen am Hochrhein, Helgoland a Athos.

5. Aktuálna agenda rozšírenia

Po vstupe Chorvátska do EÚ (2013) proces rozširovania viac-menej stagnoval.²³ Paradoxne ho revitalizovala ruská invázia na Ukrajinu v roku 2022.²⁴ Aktuálne²⁵ je stav agendy rozšírenia nasledujúci:²⁶

- a) 6 kandidátskych krajín, ktoré už rokujú alebo bol daný súhlas na začatie rokovaní : Albánsko, Čierna Hora, Severné Macedónsko, Moldavsko, Srbsko, Ukrajina;
- b) 2 ďalšie kandidátske krajiny: Bosna a Hercegovina, Gruzínsko;
- c) 1 kandidátska krajina so zmrazenými rokovaniami: Turecko²⁷;
- d) 1 žiadateľ, ktorý predložil žiadosti o členstvo v EÚ a je uznaný za potenciálneho kandidáta na členstvo v EÚ: región Kosovo.²⁸

Aktuálne sa teda rokuje so štyrmi krajinami: Albánskom (od 2022), Čiernou Horou (od 2012), Severným Macedónskom (od 2022) a Srbskom (2014), a v prípade ďalších dvoch (Ukrajina a Moldavsko) bol Európskou radou udelený súhlas na začatie rokovaní. Pokrok v prebiehajúcich rokovaniach však nie je príliš rýchly a situácia vyvoláva značnú frustráciu. Najväčší progres sa dosiahol zatiaľ s Čiernou Horou. S cieľom urýchliť integráciu západného Balkánu do EÚ aspoň v niektorých segmentoch ponúka EÚ aktuálne niekoľko čiastkových programov spolupráce (napr. Nový rastový plán pre západný Balkán zameraný na hlbšie prepojenie so Spoločným Trhom EÚ²⁹, Ekonomický a investičný plán EÚ pre západný Balkán a pod.³⁰).

Komisia odporúčala 8. 11. 2023 začať prístupové rokovania s Ukrajinou a Moldavskom a udeliť Gruzínsku kandidátsky status.³¹ Európska rada toto rozhodnutie odobrila 14. 12. 2023 – i za cenu toho, že najväčší kritik tohto rozhodnutia – Viktor Orbán – sa diplomaticky na chvíľu vytratil z rokovacej miestnosti.³² Prístupové rokovania s Ukrajinou³³ a Moldavskom sa zrejme začnú v prvých mesiacoch roku 2024, najpravdepodobnejšie v marci.

V tomto momente treba však čestne priznať, že prijatie Ukrajiny do EÚ v čase prebiehajúcej otvorenej vojny s Ruskom je takmer nemožné. Ukrajina v čase bojov zrejme nebude schopná splniť požadované kritériá a –čo je horšie – aj súčasné členské štáty sa budú obávať prijať do EÚ vojnu vedúcu krajinu, pretože by to mohlo takmer automatic-

²³ MATTHIJS, M., MEUNIER, S. (2023) *Europe's Geoeconomic Revolution*, s. 9.

²⁴ BILDT, C. (2023) *The Promise and Peril of EU Expansion*, s. 3.

²⁵ Po zasadnutí Európskej rady 14. 12. 2023, ktorá rozhodla o začatí rokovania s Ukrajinou a Moldavskom a udelení kandidátskeho statusu Gruzínsku.

²⁶ EUROPEAN COMMISSION. EU enlargement (2023).

²⁷ Integrácia Turecka predstavuje dlhý príbeh. Asociačná zmluva bola pod podpísaná v r. 1963. Kandidátsky status získala krajina v r. 1999 a rokovania sa začali v r. 2005. Boli zastavené v r. 2019, pretože Turecko prestalo spĺňať Kodánske kritériá.

²⁸ Slovenská republika ho neuznáva ako samostatný štát.

²⁹ EWB (2023). Von der Leyen presents 4-pillar plan to bring Western Balkans closer to the EU.

³⁰ Delagation to Montenegro (2023). European Commission launched an additional €2.1 billion investment package for the Western Balkans under the Economic and Investment Plan.

³¹ EUROPEAN COMMISSION (2023). Ukraine Report 2023 (8 November 2023).

³² POLITICO (2023) European Council updates: EU agrees to open accession talks with Ukraine.

³³ HARDING, L., O'CARROLL, L. *EU proposes €5bn military aid package for Ukraine after 'historic' meeting* (2023), p. 3.

ky znamenať pre EÚ vojnu s Ruskom, čo, samozrejme, nechcú. Európska únia je totiž od roku 2008 aj vojensko-obrannou alianciou a to na základe článku 42 ods. 7 ZEÚ. Na druhej strane samotná okupácia alebo nelegitímne odtrhnutie častí územia nemusí byť prekážkou členstva v EÚ. Dobrým príkladom sú Cyprus alebo Nemecko (Západné) v r. 1957 – 1973, ktoré považovalo vtedajšiu NDR len za územie okupované ZSSR.

Mapa č. 2: Aktuálna agenda rozšírenia

- Súčasný členské štáty
- Už rokujúce kandidátske krajiny
- Ostatné kandidátske krajiny
- Krajiny a regióny s podanou prihláškou
- Kandidátska krajina so zastavenými rokovaniami

6. Aktuálne špecifické prípady (Spojená kráľovstvo, Island, Karibské Holandsko, Severné Írsko)

V agende rozšírenia sú aj štyri prípady, o ktorých sa nehovorí, oficiálne nie sú „na stole“, ale hoci kedý sa môžu objaviť v agende a uvedené štáty či regióny sa do EÚ môžu dostať omnoho rýchlejšie než oficiálnych 8 kandidátskych krajín a dvaja žiadatelia.

Sú to Spojené kráľovstvo s Gibraltárom³⁴ (UK), Island, tzv. Karibské Holandsko a Severné Írsko. **Spojené kráľovstvo s Gibraltár** (a všetky britské zámorské územia, ktorých obyvatelia až na výnimky boli od roku 2002 plnoprávnymi britskými občanmi a teda aj občanmi EÚ) predstavujú špecifický prípad. Z EÚ vystúpili v roku 2020, ale aktuálne je pomer medzi zástancami a odporcami brexitu 34 : 56.³⁵ Takže sa nedá vylúčiť určitý zvrzat britského postoja a prípadná žiadosť o opätovný vstup do EÚ podľa čl. 50 ods. 5 ZEÚ. Vzhľadom na pretrvávajúcu vysokú kompatibilitu medzi UK a EÚ by negociačný proces z technického pohľadu nemusel trvať dlho. Otázkou môže byť postoj súčasných členských krajín (najmä Írsko a Francúzsko) a veľkou neznámou by boli nové britské podmienky na vstup: bude mať UK nejaké výnimky, ako ich malo do roku 2020? Ako to bude s platbami a niekdajším britským rabatom? Dostala by Británia opätovne výnimku z povinnosti zaviesť spoločnú menu euro? Atd’.

Zvláštnym prípadom je **Island**. Ten je členom Európskeho hospodárskeho priestoru aj Schengenu a v roku 2009 požiadal o členstvo v EÚ. Predvstupové rozhovory, ktoré sa začali v roku 2010, však Island v roku 2013 prerušil a v roku 2015 oficiálne ukončil. Prihlášku však oficiálne právoplatne nestiahol.³⁶ Vnútna diskusia v krajine pokračuje. Aktuálne je pomer zástancov a odporcov členstva asi 40 : 35.³⁷ V našich pomeroch je úplne ignorovaný prípad tzv. **Karibského Holandska** – troch ostrovov bývalých Holandských Antíl, konkrétne ostrovov Bonaire, Saba a Sint Eustatius, ktoré sa v roku 2010 stali integrálnou súčasťou Holandska ako jeho „osobitné“ okresy.³⁸ Od toho roku sa stále zvažuje, že by zmenili svoj status zo Zámorských krajín a území na tzv. Najvzdialenejšie regióny a stali sa tak súčasťou EÚ. V podstate na to stačí žiadosť holandskej vlády a jednomyseľný súhlas Európskej rady po konzultácii s Komisiou (článok 355, odsek 6 Zmluvy o fungovaní EÚ).

Kauza **Severného Írska**: Práve pobrexítová dohoda o odchode Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska z EÚ vytvorila právne predpoklady na pripojenie Severného Írska k Írskej republike, a teda niekedy v budúcnosti aj k EÚ. Severoírsky protokol, ktorý bol súčasťou dohody o brexite medzi UK a EÚ z 24. januára 2020, totiž vytvoril pre Severné Írsko osobitný štatút, ktorý síce formálne potvrdil jeho príslušnosť k britskému colnému územiu, no v praxi jeho ustanovenia (čl. 4 a 5) znamenali, že do veľkej miery zostal v Colnej únii EÚ.³⁹ Navyše, írskkej vláde sa podarilo v roku 2017 presadiť, aby Európska rada prijala 29. apríla 2017 príslub, že keby v budúcnosti došlo mierovou a demokratickou cestou k zjednoteniu Írska, Severné Írsko bude automaticky považované za súčasť EÚ, tak ako aj celá Írsko republika.⁴⁰

³⁴ Gibraltár ako „územie zmluvnej strany v Európe“ bol tiež integrálnou súčasťou EÚ. Podľa britsko-španielskej dohody z r. 2020 by mal zostať súčasťou Schengenskej zóny.

³⁵ STATISTA (2023). In hindsight, do you think Britain was right or wrong to vote to leave the European Union?

³⁶ ENLARGEMENT POLICY – Iceland on EU membership : Q&A, (2015).

³⁷ INDRLDASON, H. (2023). Iceland starting to ponder EU membership.

³⁸ Takéto Holandsko spoločne s ostrovmi Aruba, Curacao a Sint Maarten vytvára Holandské kráľovstvo ako modernú úniu.

³⁹ Northern Ireland Protocol (2020), Agreement on the withdrawal of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland from the European Union and the European Atomic Energy Community.

⁴⁰ Special meeting of the European Council (Art. 50) held on 29 April 2017.

Tomuto procesu môžu napomôcť aj demografické zmeny v Severnom Írsku, keď počet proírskych katolíkov za posledné desaťročie prevážil unionistických protestantov (42 : 37).⁴¹ Počas brexitového referenda v r. 2016 bol v Severnom Írsku pomer medzi priaznivcami zotrvania v EÚ a odchodu 55 : 44.⁴² Podľa najnovších prieskumov verejnej mienky väčšina obyvateľov Severného Írska si stále praje zachovanie súčasného stavu, no v mladej generácii (18 – 24 rokov) už prevažuje túžba po zjednotení s Írskom a takým spôsobom aj po návrate do EÚ (pomer je 57 : 35).⁴³ No a pri vhodnej príležitosti sa ich predstavy môžu aj materializovať.⁴⁴ Cesta je naznačená.

7. Mikroštáty a EÚ

V Európe sa nachádza päť mikroštátov (Andorra, Lichtenštajnsko, Monako, San Marín, Vatikán). V rôznych formách (zmluvných aj *de facto*) sú zapojené do Schengenu, eurozóny a čiastočne aj do Colnej únie EÚ a Spoločného trhu. Možno predpokladať, že budú rozvíjať rôzne formy formálneho aj neformálneho pridruženia k EÚ, pričom táto integrácia sa môže prehlbovať. (Aktuálne sa napr. rokuje o asociačnej dohode s Andorrou a San Marínom.) Prekážkou skutočného členstva mikroštátov v EÚ sú⁴⁵:

- nedostatok adekvátnych byrokratických kapacít na plnenie povinností z členstva;
- miniatúrne rozmery, ktoré by vyvolávali pochybnosti o tom, že je skutočne demokratické ich klásť na roveň štátov s niekoľkými miliónmi občanov;
- fakticky demokratický deficit (Vatikán, Lichtenštajnsko, Monako);
- pochybnosti o skutočnej suverenite niektorých z nich (Monako, Andorra);
- nepripravenosť Európskych inštitúcií integrovať do rozhodovacích mechanizmov a rozhodovacích orgánov EÚ.

Napriek tomu, že v niektorých z týchto mikroštátov (Andorra, San Marino) existujú hlasy po pripojení k EÚ, Európska únia by takúto žiadosť zrejme zamietla. Inak by vyzerala situácia, ak by sa pre ne vytvorila kategória osobitného členstva, v rámci ktorého by sa napr. vzdali práva na zastúpenie v Komisii, Rade, Európskej rade a pod.

8. Hypotetické rozšírenie v budúcnosti

Okrem aktuálnej agendy rozšírenia a uvedených štyroch špecifických prípadov (UK, Island, Karibské Holandsko, Severné Írsko) existujú niektoré hypotetické prípady, ktoré sa môžu v budúcnosti vyskytnúť alebo sa o nich v posledných dvoch dekádach diskutovalo. Uvedené sú len možnosti, kde je to aspoň trochu politicky reálne. Bielorusko a Rus-

⁴¹ NORTHERN IRELAND STATISTICS AND RESEARCH AGENCY (2022): Census 2021 main statistics religion tables.

⁴² BBC NEWS (24. 6. 2016). EU referendum: Northern Ireland votes to Remain.

⁴³ DESOUZA, E. (2023). 'Why would we want to be part of the UK?' Young people will probably soon deliver a united Ireland.

⁴⁴ K atraktivite Írskej republiky prispieva aj vyššia životná úroveň, väčšia spoločenská dynamika a liberalizmus.

⁴⁵ Pozri EU Relations with the Principality of Andorra, the Principality of Monaco and the Republic of San Marino Options for Closer Integration with the EU /* COM/2012/0680 final/2 */ (2012).

ko, kde v minulosti určitá politická aj verejná podpora vstupu do EÚ bola, sú dnes úplne mimo hry – teda bez revolúcie, ktorá by zvrhla súčasné režimy.

9. Vstup do EÚ ako nový členský štát

Nórsko a Švajčiarsko možno nateraz uzavrieť. Podpora členstva v EÚ je tam nateraz nízka a je tu skúsenosť s neúspešnými pokusmi o pripojenie. Záujem o členstvo však podľa vzoru Gruzínska môže prejavit' **Arménsko** v súvislosti so zmenou politického kurzu a odklonu od Ruska. Dňa 15. novembra 2023 to otvorene naznačil arménsky minister zahraničných vecí Ararat Mirzoyan.⁴⁶ Podpora členstva by v Arménsku bola pomerne vysoká.

Krátko po roku 2000 sa hypoteticky diskutovalo aj o určitom „transatlantickom rozšírení“ EÚ. A to predovšetkým o **Kanadu**⁴⁷, ktorá bola prezentovaná ako Európe výrazne bližšia než napr. USA a spojená s EÚ mnohými väzbami. Zrejme však práve odchod UK z EÚ úvahy o členstve Kanady alebo dokonca Austrálie či Nového Zélandu takúto možnosť skomplikoval. Veď práve UK bolo prirodzeným svorníkom medzi Európou a zaoceánskymi vyspelými západnými krajinami.

Súčasne s tým sa diskutovala aj o možnosti pripojenia k EÚ **Kapverdských ostrovov**, ktoré predstavujú určitú zmes africkej a európskej kultúry a aj ich obyvatelia hovoria po portugalsky. Ekonomicky sú na tom viditeľne lepšie než ostatné africké krajiny (a s nominálnym HDP na obyvateľa porovnateľné s Ukrajinou alebo Moldavskom). Túto myšlienku podporovali predstavitelia atlantických regiónov, ako sú Azory, Madeira, Kanárske ostrovy. Najvýraznejšia podpora zaznela z úst bývalého portugalského prezidenta Mária Soaresa v roku 2005.⁴⁸ Po roku 2010 sa o tomto zámere prestalo hovoriť. (Kapverdské ostrovy by sa teoreticky mohli dostať do EÚ aj napr. znovupripojením sa k Portugalsku.)

Aj idea členstva **Izraela** v EÚ našla svojich zástancov – v Izraeli aj v Európe. Údajne takýto nápad v roku 2011 podporovalo až 81 % Izraelčanov.⁴⁹ Vzhľadom na vysokú mieru angažovanosti Izraela v lokálnych vojnových konfliktoch jeho členstvo v EÚ zrejme nie je aktuálne reálne. Zaujímavý vývoj by mohol nastať, keby sa napr. od UK oddelilo **Škótsko**, ktoré by zrejme takmer automaticky požiadalo o členstvo v EÚ.

Podobne, aj keby sa od svojich terajších štátov – členov EÚ – oddelili regióny ako Baskicko, Flámsko, Katalánsko, Korzika, Sardínia, Valónsko a pod.

10. Pripojenie k členskému štátu

Podľa vzoru NDR by sa k jednotlivým terajším členskými štátom EÚ mohli pripojiť niektoré ďalšie územia a tak sa dostať aj do EÚ. Severoírsky prípad už bol spomenutý.

⁴⁶ MFA OF THE REPUBLIC OF ARMENIA (2023). Remarks of the Minister of Foreign Affairs of Armenia Ararat Mirzoyan at the 15th annual Assembly of the Eastern Partnership Civil Society Forum (15 November, 2023).

⁴⁷ SPIEGEL INTERNATIONAL (2005). It's Time For Canada to Join the EU, 3.3.2005, TODAY IN BC (2020): Painful Truth: Should Canada join the European Union?

⁴⁸ EUBUSINESS. Cape Verde could seek EU membership this year (2005).

⁴⁹ HARTMAN, B. (2011). 81 % of Israelis support EU membership, BGU poll finds.

Tento scenár je určite predstaviteľný v prípade **Moldavska**, ktoré by svoju cestu do EÚ mohlo teoreticky urýchliť zjednotením s Rumunskom. Podpora pre takéto riešenie v rokoch 2015 – 2022 v Moldavsku narástla z 20 % na 44 %.⁵⁰ (Avšak podpora v Rumunsku je veľmi malá.) Asi 40 % občanov Moldavska má aj rumunské občianstvo. Aktuálne sa však Moldavsko rozhodlo vstúpiť do EÚ ako samostatný štát.

Takáto cesta je predstaviteľná aj v prípade niektorých ostrovných štátov, keby sa na príklad po vzájomnom súhlase rozhodli pripojiť k svojim bývalým koloniálnym metropolám. Nie je to také nepredstaviteľné, ako sa môže zdať na prvý pohľad. Napr. v roku 1997 vypuklo povstanie na komorských ostrovoch **Moroni a Anjou**, pričom separatisti požadovali podľa príkladu ostrova Mayotte znovupripojenie k Francúzsku, čo však Paríž vtedy odmietol.⁵¹

V budúcnosti, ak by Albánsko alebo Srbsko boli členmi EÚ, pripojenie sa k jednému z nich by bola cesta aj pre Kosovo.

11. Inkorporácia osobitného územia členského štátu (nateraz z EÚ vyňatého)

Existuje množstvo území pod zvrchovanosťou terajších členských štátov EÚ, ktoré sú vyňaté z pôsobnosti zmlúv, a tak nie sú súčasťou EÚ. Toto sa však môže zmeniť a tieto územia by sa relatívne rýchlo mohli stať súčasťou EÚ, ak by bolo prijaté príslušné politické rozhodnutie.

Predovšetkým tu máme skupiny **13 Zámorských území a krajín EÚ**.

Tabuľka č. 2: Zámorské územia a krajiny EÚ

Materský štát	Názov územia
Dánske	Grónsko
Holandské	Curacao
	Aruba
	Sint Maarten
	Bonaire
	Sint Eustatius
	Saba
Francúzske	Francúzska Polynézia
	Nová Kaledónia
	Wallis et Futuna
	Saint Berthelémy
	Saint Pierre et Miquelon
	Francúzske južné a antarktické územia

⁵⁰ NECSUTU, M. (2021). Numărul unioniștilor, în creștere accelerată în Moldova: cel mai recent sondaj arată că 44% dintre ei vor unirea cu România.

⁵¹ NDURU, M. (1997). Comoro Islands: Tension Rising in the Indian Ocean Archipelago.

Bonaire, Sint Eustatius a Saba môžu byť veľmi horúcimi kandidátmi na vstup do EÚ, ako už bolo uvedené. V prípade Grónska je hlavnou prekážkou Spoločná rybolovná politika. Diskusia o možnom opätovnom včlenení do EÚ sa v Grónsku pravidelne vracia, no zatiaľ bez jednoznačného výsledku.⁵²

V ostatných predmetných zámorských územiach a krajinách otázka integrácie do EÚ nie je podľa všetkého aktuálna. Saint Berthelémy a Saint Pierre et Miquelon (podobne ako Grónsko) vlastne v EHS a EÚ už vlastne voľakedy boli, ale neskôr stadiaľ vystúpili.

Zrušenie vyňatia z pôsobnosti zmlúv pre niektoré územie členského štátu je aplikovateľné predovšetkým na dánske Faerské ostrovy. Tie sú úplne mimo EÚ a Schengenu a ich občania, hoci sú dánskymi občanmi, nie sú ani občanmi EÚ, ak majú trvalý pobyt na ostrovoch. Na získanie občianstva EÚ im však stačí presťahovať sa do kontinentálneho Dánska alebo inej krajiny EÚ. Odpor voči včleneniu do EÚ vyplýva z neochoty podieľať sa na Spoločnej rybolovnej politike, obavy zo straty vlastnej identity a z dôvodu nevyjasnených ústavných vzťahov s Dánskom. V krajine však pokračuje diskusia o možnom vstupe do EÚ, Schengenu aj eurozóny. Samozrejme, Faerské ostrovy udržiavajú úzke politické a ekonomické vzťahy s EÚ.

Zvláštne postavenie má francúzsky ostrov Clipperton nachádzajúci sa v Tichom oceáne. Je spravovaný priamo parížskym Ministerstvom pre zámorské územia. Zmluvy ani žiadna iná európska úprava o ňom priamo nehovoria. Teoreticky si možno predstaviť, že raz by bol pripojený k niektorému francúzskemu územiu, ktoré patrí medzi tzv. najvzdialenejšie regióny EÚ alebo medzi Zámorské krajiny a územia EÚ.

Osobitnú kapitolu rozšírenia EÚ predstavuje možná **reintegrácia území, ktoré boli dočasne vyňaté zo zvrchovanosti členského štátu**.

Najznámejším príkladom je Severný Cyprus od roku 1974 okupovaný Tureckom, ktorý sa však v roku 1983 konstituoval ako medzinárodné neuznaná Severocyperská republika. De iure vlastne Severný Cyprus ako cyperské územie je súčasťou EÚ a jeho občania sú občanmi EÚ a môžu sa účastniť volieb do Európskeho parlamentu. Acquis communautaire však na území Severného Cypru aplikované nie je.⁵³ Uplatňovanie práva EÚ je podľa čl. 1 Protokolu číslo 10 o Cypre pozastavené „na územiach, nad ktorými nevykonáva vláda Cyperskej republiky efektívnu kontrolu“. Protokol však počíta s tým, že ak sa táto kontrola obnoví, Rada rozhodne o zrušení tohto obmedzenia, a teda aj integrácii Severného Cypru do EÚ.

Možno očakávať, že podobný mechanizmus by sa uplatnil, keby Cyperská republika hypoteticky získala suverenitu nad súčasnými britským Suverénnym základňovým územím Akrotiri a Dekelia. (Nárazníková zóna OSN na Cypre s istými výnimkami súčasťou EÚ je.)

Spojené kráľovstvo Veľkej Británie v súčasnosti vedie dva latentné územné spory s členskými krajinami EÚ. S Írskom o neobývané skalisko Rockall v Atlantickom oceáne (významné skôr pre nárok na pobrežné vody a výlučnú ekonomickú zónu) a tiež so Špa-

⁵² Napr. SERMISIAQ: EU membership debate (2009).

⁵³ Protocol No. 10 on Cyprus to Treaty on Accession (2003).

nielskom o Gibraltár alebo jeho časť (územie medzi hraničnou čiarou určenou Utrechtskou mierovou zmluvou z r. 1713 a aktuálnou britskou líniou kontroly posunutou na sever).

V najbližšej dobe sa však nezdá pravdepodobným, žeby UK ustúpilo a odovzdalo nárokované územia – čím by vlastne došlo aj k zväčšeniu EÚ....

Na druhej strane je celkom realistické predpokladať, že ak by sa raz súčasťou EÚ stalo Srbsko, Moldavsko a Gruzínsko, tak by sa v EÚ zopakoval prípad nie plnej kontroly nad medzinárodno-právne uznaným územím členského štátu podobný cyperskému – a súčasne by obyvatelia Kosova, Podnesterska, Abcházie a Južného Osetska získali možnosť sa dostať do EÚ jednoduchou reintegráciou so svojimi pôvodnými štátmi.

Záver

Otázka ďalšieho možného rozšírenia EÚ sa obyčajne redukuje len na prijímanie nových členských štátov. Je to však silne zjednodušený pohľad, popri ktorom existujú ešte dve ďalšie možnosti: pripojiť sa k niektorému členskému štátu, alebo ako územie v rámci členského štátu zmeniť status, ktorý doteraz participáciu na EÚ a aplikáciu práva EÚ vylučoval.

Znamená to však, že agendu rozšírenia EÚ musíme vidieť širšie než predstavujú súčasné kandidátske štáty a štáty, ktoré si podali prihlášku. Teda aktuálne 9 krajín východnej a juhovýchodnej Európy a región Kosovo ako potenciálny kandidát.

V blízkej budúcnosti sa môže objaviť žiadosť o integráciu tzv. karibského Holandska. Sú tiež vytvorené právne predpoklady na možné pričlenenie Severného Írska v prípade, ak sa zjednotí s Írskou republikou. Politicky je dnes predstaviteľné aj členstvo Islandu a opätovné členstvo Spojeného kráľovstva s Gibraltárom, kde podpora na zvrátenie brexitu narastá. Na juhu možné ďalšie rozširovanie EÚ narazilo na prirodzenú kultúrnu hranicu. Na východe na Rusko, ktoré sa snaží o vlastný imperialistický integračný projekt (minimálne spojenie Ruska a Bieloruska). Členstvo Nórska a Švajčiarska je teraz pre odpor domácej verejnosti málo pravdepodobné.

Realistický je však tzv. oceánsky vektor rozšírenia. Môže sa týkať Faerských ostrovov, ako aj ktoréhokoľvek zo Zámorských krajín a území EÚ, ak vznikne politická vôľa – a v ich prípade proces rozšírenia môže byť veľmi rýchly. Uvažovanie o pripojení niektorých iných mimoeurópskych krajín (Kapverdské ostrovy, Kanada a pod.) je dnes úplne hypotetické. Včlenenie európskych mikroštátov je taktiež predstaviteľné, ale azda len vo forme akéhosi osobitného členstva s redukovanými právami.

Sme však plne oprávnení pýtať sa, či neexistujú nejaké konečné limity európskej integrácie dané kultúrno-civilizačnou hranicou a absorpčnou kapacitou EÚ: ekonomickou silou a tiež schopnosťou riadiť a manažovať narastajúci konglomerát krajín a území.

Literatúra

BBC NEWS. EU referendum: Northern Ireland votes to Remain. [online]. In *BBC* 24.6.2016 [Citované 3. 11. 2023.] Dostupné na internete: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-36614443>

- BILDT, C. (2023) The Promise and Peril of EU Expansion. [online] In: *Foreign Affairs*, 2023, Volume 102, No. 5, [Citované 30. 10. 2023.] Dostupné na: <https://www.foreignaffairs.com/europe/promise-and-peril-eu-expansion>
- DELEGATION TO MONTENEGRO Montenegro (2023). European Commission launched an additional €2.1 billion investment package for the Western Balkans under the Economic and Investment Plan. [online]. In *Delegation of the European Union to Montenegro*, 3. 7. 2023 [Citované 30. 10. 2023.] Dostupné na: https://www.eeas.europa.eu/delegations/montenegro/european-commission-launched-additional-%E2%82%AC21-billion-investment-package-western-balkans-under_en?s=225#:~:text=The%20EU-%E2%80%99s%20Economic%20and%20Investment%20Plan%20for%20the,foster%20regional%20cooperation%20and%20convergence%20with%20the%20EU.
- DESOUZA, E. (2023). 'Why would we want to be part of the UK?' Young people will probably soon deliver a united Ireland. [online] In *The Guardian*, 25. 10. 2023, [Citované 30. 10. 2023.] Dostupné na: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2023/oct/25/uk-young-people-united-ireland-stormont-brexit?fbclid=IwAR3o6daJdGS7bXxXe2ZbP6eTmnPT91ynP8-eD8Abl-AQ4BsCfGB-7u5bdI>
- ENLARGEMENT POLICY. Iceland on EU membership:- *Q&A*, (2015). [online]. In *European Commission Audiovisual Service* [Citované 16. 10. 2023.] Dostupné na: <https://audiovisual.ec.europa.eu/en/video/1-100361>
- EWB (2023). Von der Leyen presents 4-pillar plan to bring Western Balkans closer to the EU [online]. In *European Western Balkans* 31. 5. 2023 [Citované 25. 10. 2023.] Dostupné na: <https://europeanwesternbalkans.com/2023/05/31/von-der-layen-presents-4-pillar-plan-to-bring-western-balkans-closer-to-the-eu/>
- EUBUSINESS. Cape Verde could seek EU membership this year (2005). [online]. In *EUBusiness*, 7. 5. 2005. [Citované 30. 10. 2023.] Dostupné na: <https://www.eubusiness.com/europe/portugal/050507114923.9i-vv9852>
- EUROPEAN COMMISSION. EU enlargement (2023) [online]. In *European Commission webpage* [Citované 25. 10. 2023.] Dostupné na internete: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/eu-enlargement_en#context
- EUROPEAN COMMISSION (2023). Ukraine Report 2023 (8 November 2023). [online]. In *European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations (DG NEAR)*. [Citované 13. 11. 2023] Dostupné na internete: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2023_en
- HARDING, L. – O'CARROLL, L. EU proposes €5bn military aid package for Ukraine after 'historic' meeting (2023). [online] In *The Guardian* [Citované 22. 10. 2023.] Dostupné na internete: <https://www.theguardian.com/world/2023/oct/02/eu-foreign-ministers-convene-kyiv-ukraine-russia-war>
- HARTMAN, B. (2011) 81% of Israelis support EU membership, BGU poll finds. [online]. In *The Jerusalem Post* 7.12.2011 [Citované 18. 11. 2023.] Dostupné na: <https://web.archive.org/web/20110712214557/http://www.jpost.com/DiplomacyAndPolitics/Article.aspx?id=228926>
- INDRLDASON, H. (2023) Iceland starting to ponder EU membership. [online] In *Nordic Labour Journal*, 23.3.2023. [Citované 22. 10. 2023.] Dostupné na: <http://www.nordiclabourjournal.org/i-fokus/in-fokus-2023/the-nordics-and-the-eu/article.2023-03-15.9085757739>
- KREJČÍ, O. (2015) *Mezinárodní politika*. Praha : Ekopress, 2014. ISBN 978 80 87865 07 1
- MATTHIJS., M., MEUNIER, S. (2023) Europe's Geoeconomic Revolution. [online] In *Foreign Affairs*, 2023, Volume 102, No. 5, [Citované 12. 11. 2023.] Dostupné na: <https://www.foreignaffairs.com/europe/european-union-geoeconomic-revolution>
- MFA OF THE REPUBLIC OF ARMENIA (2023) Remarks of the Minister of Foreign Affairs of Armenia Ararat Mirzoyan at the 15th annual Assembly of the Eastern Partnership Civil Society Forum. In *MFA of the Republic of Armenia*, 15 November, 2023. [Citované 18. 11. 2023.] Dostupné na: https://www.mfa.am/en/speeches/2023/11/15/arm_EaP_CSF/12333
- NDURU, M. (1997) Comoro Islands: Tension Rising in the Indian Ocean Archipelago. [online] In *Nairobi: Internet Press Service*, 17.9.1997 [Citované 18. 11. 2023.] Dostupné na: <http://www.ipsnews.net/1997/09/comoro-islands-tension-rising-in-the-indian-ocean-archipelago/>
- NECSUTU, M. (2021) Numărul unioniștilor, în creștere accelerată în Moldova: cel mai recent sondaj arată că 44% dintre ei vor unirea cu România. [online] In *G4Media.ro*, 7.4.2021. [Citované 22. 10. 2023.] Dostupné

- na: <https://www.g4media.ro/numarul-unionistilor-in-crestere-accelerata-in-moldova-cel-mai-recent-sondaj-arata-ca-44-dintre-ei-vor-unirea-cu-romania.html>
- NORTHERN IRELAND STATISTICS AND RESEARCH AGENCY (2022) Census 2021 main statistics religion tables. [online]. In *2021 Census webpage* [Citované 26. 10. 2023.] Dostupné na: <https://www.nisra.gov.uk/publications/census-2021-main-statistics-religion-tables>
- O'CARROLL, L. Adding nine countries to EU to cost existing members more than €250bn (2023) [online]. In *The Guardian* [Citované 22. 10. 2023.] Dostupné na: <https://www.theguardian.com/world/2023/oct/04/adding-nine-countries-eu-cost-existing-members>
- POLITICO (2023) European Council updates: EU agrees to open accession talks with Ukraine. [online]. In *Politico* [Citované 14. 12. 2023.] Dostupné na: <https://www.politico.eu/article/european-council-summit-updates-eu-enlargement-ukraine-aid-budget-russia-sanctions/>
- SERMISIAQ. EU membership debate (2009). [online]. In *Sermisiaq*, 9. 2. 2009 [Citované 22. 10. 2023.] Dostupné na: <https://web.archive.org/web/20090209012619/http://sermsiaq.gl/politik/article/73961.ece?lang=EN>
- SPIEGEL INTERNATIONAL (2005). It's Time For Canada to Join the EU, 3.3.2005. [online]. In *Spiegel*, 3. 3. 2005. [Citované 18. 11. 2023.] Dostupné na: <https://www.spiegel.de/international/german-papers-it-s-time-for-canada-to-join-the-eu-a-344556.html>
- STATISTA (2023) In hindsight, do you think Britain was right or wrong to vote to leave the European Union? [online]. In *STATISTA webpage* [Citované 26. 10. 2023.] Dostupné na: <https://www.statista.com/statistics/987347/brexit-opinion-poll/>
- TICHÝ, L., ARNOLD, R., ZEMÁNEK, J., KRÁL, R., DUMBROVSKÝ, T. (2014) *Evropské právo*. Praha : C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-546-6
- TODAY IN BC (2020) Painful Truth: Should Canada join the European Union? [online]. In *Today in British Columbia*, 15.5.2020 [Citované 26. 10. 2023.] Dostupné na: <https://www.todayinbc.com/opinion/painful-truth-should-canada-join-the-european-union/>
- ZYLM, W. (2023) Hungary's Szijarto Challenges EU's Fast-Track Accession for Ukraine [online]. In *BNN*, 20. 10. 2023 [Citované 22. 10. 2023.] Dostupné na: <https://www.msn.com/en-xl/news/other/hungary-s-szijarto-challenges-eu-s-fast-track-accession-for-ukraine/ar-AA1iKdCz?ocid=entnewsntp&cvid=63e4fb8a274342288d4d59c8d77087d7&ei=3>

Dokumenty

- Conclusions of the Strasbourg European Council: extract concerning the CEECs (8 and 9 December 1989) [online]. In *Luxembourg Centre for Contemporary and digital History* [Citované 25. 10. 2023] Dostupné na: https://www.cvce.eu/en/obj/conclusions_of_the_strasbourg_european_council_extract_concerning_the_ceeds_8_and_9_december_1989-en-d91888c0-2045-4f80-b7c5-a79e76740018.html#:~:text=At%20the%20end%20of%20the%20Strasbourg%20European%20Council,a%20European%20Bank%20for%20Reconstruction%20and%20Development%20%28EBRD%29
- EU Relations with the Principality of Andorra, the Principality of Monaco and the Republic of San Marino Options for Closer Integration with the EU /* COM/2012/0680 final/2 */ (2012). [online]. In *EUR-LEX* [Citované 30. 10. 2023.] Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0680:REV1:EN:HTML>
- European Parliament recommendation of 23 November 2022 to the Council, the Commission and the Vice-President of the Commission / High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy concerning the new EU strategy for enlargement (2022/2064(INI)) (2023) [online]. In *European Parliament's website* [Citované 30. 10. 2023.] Dostupné na: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0406_EN.html
- European Council Decision of 11 July 2012 amending the status of Mayotte with regard to the European Union (2012/419/EU). [online]. In *Official Journal of the European Union* [Citované 3. 11. 2023.] Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:204:0131:0131:EN:PDF>

- Fact Sheets on the European Union: The Enlargement of the Union (2023) [online]. In: *European Parliament's webpage* [Citované 25. 10. 2023.] Dostupné na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/167/the-enlargement-of-the-union>
- Northern Ireland Protocol (2020), Agreement on the withdrawal of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland from the European Union and the European Atomic Energy Community. [online]. In *Official Journal of the European Union* [Citované 31. 10. 2023.] Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:12020W/TXT&from=EN>
- Special meeting of the European Council (Art.50) held on 29 April 2017. [online]. In *European Council webpage* [Citované 25. 10. 2023] Dostupné na: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/XT-20010-2017-INIT/en/pdf>
- The European Council Declaration: The European Community Welcomes German Unification, Reinforces guidelines of Internal and External Activities and Confirms Commitment to Political Union (Dublin, 28th April 1990). [online]. In *University of Pittsburgh* [Citované 17. 11. 2023] Dostupné na: <http://aei.pitt.edu/1397/>